

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

ראה – תשפ"ב

אופן קיום מצוות הצדקה

אנו עומדים בפתחו של חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות וידוע שתשובה תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה. השבוע ננסה לעמוד על עניין הצדקה.

אנו קוראים בפרשה "עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנֵה שְׁנָה". מכאן חיוב על מעשרות לכל אחד ואחד ואומנם אנו רוצים להתמקד בנתינת הצדקה, אבל נביא דבר בעניין המעשר.

אומר ר' בחיי: בגמרא במסכת תענית דרשו רבותינו, עשר בכדי שתתעשר. אבל בלשון הפסוק אין לשון עושר כלל, כיוון ששני אותיות ה-ש שמופיעות בפסוק הם ש' שמאלית ובכדי להגיד עושר, יש צורך ב-ש' ימנית. איך דרשו רבותינו לשון עושר? ר' יוחנן היה מפרש, עשר בכדי שתמשך לעשר עוד שנים רבות וזה בעצם העושר. שעי"י המעשר שמפריש האדם מרווחיו, עסקיו ימשיכו להניב רווחים ויזכה לעשר עוד שנים רבות וזה סימן שתהיה לאדם ברכה ופרנסה בכבוד ומכאן מגיע לעושר. ודבר זה הוא ניסיון ועל אף שאסור לנסות את הקב"ה, בדבר זה יהיה מותר. ועל דרך המדרש, עשר בכדי שלא תתחסר. שבנוהג העולם כאשר יש לאדם שדה ונותן אותה באריסות (בעל השדה נותן לאדם שיעבד בשדה ויתפח אותה ועל אף שאינו מביא דבר מעצמו הוא מתחלק עם בעל הבית ברווחים פעמים חמישי אחוז, שליש או רבע, אדם זה נקרא אריס). אבל הקב"ה אינו כן, שהוא מוריד גשמים וטל וכו' ובעצם פועל הכל (כאילו הוא האריס והיה יכול לבקש מינימום רבע) בשדה ואינו מבקש אלא אחד מעשר. לפיכך הזהיר משה את ישראל, עשר תעשר. לכן אל יקשה לאדם לתת את המעשר וידע כי מה שנותן, זה הדבר שישאר איתו לנצח.

ננסה לעמוד על הדרך בנתינת הצדקה. אומר המדרש כי יש מספר בחינות במצוות החסד. אחת הדברים שמביא המדרש היא עשיית חסד עם אדם שאינו זקוק לחסד ומביא דוגמא מאברהם אבינו שכתוב: "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" וכי המלאכים אוכלים ושותים? אלא, נדמו לו כאוכלים ושותים. ונמצא שאברהם עושה חסד עם מי שאינו זקוק לחסד. הגמרא **בבא מציעא** (פו) מאריכה מה שילם הקב"ה לאברהם על החסד שעשה עם המלאכים, שנתן לבני מן ארבעים שנה במדבר והאכיל אותם שלו וכו'. ואם כך משלם על חסד עם מי שאינו צריך, אז חסד עם מי שצריך לו, על אחת כמה וכמה.

שואל הרב **דסלר**: ירמיה הנביא פנה לקב"ה וביקש ממנו שלא יזמן לאנשי ענתות אנשים הראויים לחסד בכדי שלא יקבלו שכר על הצדקה ולא תעמוד להם זכות זו להגן עליהם לאחר שהללו רצו להזיקו. והרי ראינו שאברהם קיבל שכר על החסד שעשה עם מי שלא צריך לו, אז מה פשר בקשתו של ירמיה הנביא? מה יעזור לו שהקב"ה יזמן להם אנשים שאינם הגונים?

מתרץ הרב: שיש מספר מדרגות בנתינת הצדקה והפחותה שבהם היא כאשר מגיע העני לאדם ומתוך רחמים עליו נותן האדם צדקה ונמצא שהאדם לא נתן צדקה בגלל העני אלא בשביל להשתיק את מצפונו, שקשה לו להכיל את המצב ובאמת היה מעדיף אותו אדם שהעני לא היה מגיע אליו כלל ויוצא שנתינתו היא בכדי להעביר ממנו את אותו עני ולסלקו משם. כאלו היו אנשי ענתות, שהיו נותנים בכדי להשתיק מצפונם ולא בגלל דאגה לעני ונמצא שאת עיקר מצוות הצדקה הם אינם קיימו, כי העיקר הוא מה שהעני מקבל ולא עצם הנתינה לו.

עם זאת, אם אותו אחד שקיבל הוא עני, אף על פי שהנתינה היתה בכדי להשתיק המצפון, עדיין בזכות נתינה זו יש לו מה לאכול ויש בדבר מעלה מסוימת ויש גם עליה שכר. אך אם אותו אחד הוא לא נצרך ונתן לו האדם בכדי להשתיק מצפונו, זו נתינה שאין עליה שם צדקה כלל והדבר לא יחשב למצווה וממילא לא ינתן עליה שכר וזה מה שביקש הנביא ירמיה מהקב"ה.

נחזור לאברהם אבינו, "והוא יושב פתח האוהל כחוס היום". אומר הפרקי **דר' אליעזר**: נקב הקב"ה חור בגיהינום והוציא חוס לעולם. אותו חוס התפשט בעולם ואף אחד לא יצא לחוץ. אבל אברהם יושב בחום זה פתח האוהל ומחפש לקיים מצוות הכנסת אורחים והצער שנגרם לו מכך שאין באפשרותו לקיים מצווה זו היה גדול יותר מצער המילה (שהיה אברהם ביום השלישי למילה). שואל ה**סבא מסלובודקה**: הרי אם יש עוברים ושבים, אז יש מצווה לעזור להם ולהכניס אורחים. אבל אם אין אנשים על מה יש להצטער? הרי אין מי שזקוק לעזרה וזה דומה לרופא שמצטער שאין חולים לשיעור להם והרי אין זה הגיוני. ונמצא שאין מצוות הכנסת אורחים כיוון שאין עוברים ושבים ועל מה יש לאברהם להצטער כ"כ? מתרץ הרב: אברהם אבינו מלמד אותנו ייסוד עצום במידת החסד! שמצווה זו אינה תלויה במקבל אלא בנותן! אם מצוות הנתינה נמצאת בכל אבריו של הנותן, אותו לא מעניין עכשיו שאין למי לתת, הוא מרגיש שהוא רוצה לתת תמיד ולכן כאשר אין לו למי לתת הוא בצער, כך הרגיש אברהם שהיה מתוקן במידת החסד בשלמותה. במקרה כזה, אין זה משנה מי המקבל, האם הוא ראוי לקבל או אינו ראוי כי הדבר תלוי בנותן ובכל מקרה מקיים הוא מצווה. אנשי ענתות עליהם התפלל הנביא, לא היו במדרגה זו ונתנו על מנת להשתיק מצפונם ולכן כאשר יודמנו להם אנשים שאינם הגונים לקבל, לא יתחשב להם נתינה זו לצדקה.

מסביר ה**מהר"ל** את ההבדל בין חסד וצדקה: "צדקה היא חסד אנושי הנובע מהמקבל, שהנותן מספק לו צורכו ומשלים את החסר לו כל אחד לפי מה שחסר לו. פעמים העשיר חסר לו סוס לרכב עליו או עבד לרוץ לפניו, הרי מצד מצוות הצדקה יש להשלים חסרונו. כי יסוד מצוות הצדקה הוא בהשלמת החיסרון. אולם החסד, הוא מצד הנותן ולא מצד המקבל, שהנותן חפץ להיטיב אף עם מי שאינו זקוק לכך ואפילו בדברים שאינו חסר, אך הנותן רוצה להשפיע חסד ולהעניק מטוב ליבו וזולתו ומחפש דרכים לעשות חסד עם הזולת ולא משום שבא לפניו איזה צורך שהזולת טובע ממנו להשלים את חסרונו". זו מעלתו של אברהם אבינו, שמחפש תמיד לתת גם כאשר אין למי לתת וזו מדרגה שאנו לא נצליח לתפוס, זו מדרגה אלוקית ממש של החסד.

עוד אומרת התורה: "פי יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיֹן מֵאֲחֶיךָ מֵאֲחֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶלְהֶיךָ נֶתַן לְךָ לֹא תִאֲמָץ אֶת לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת דָּדְךָ מֵאֲחֶיךָ הָאֶבְיֹן. פִּי פִתּוֹן תִּפְתַּח אֶת דָּדְךָ לֹא תִקְבֹּט תַּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ... **נֶתַן תִּתֵּן** לוֹ וְלֹא יִרַע לִבְּךָ בְּתִתֶּנּוּ לוֹ פִּי בְּגִלְל הַדָּבָר הַזֶּה בְּיָרְכֶךָ יִתְּנֶה אֶלְהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכֹל מְשַׁלַּח יְדֶיךָ".

אומר ר' **בחי**: "נתון תתן לו- ענין הכפל לומר, אם נתן יוסיף הקב"ה על ממונך ותחזור ותתן. ודרשו רז"ל נתון תתן, ואפילו מאה פעמים. והענין שלא יספיק לו אם נתן לו פעם אחת בלבד אלא עד כמה פעמים הוא חייב ליתן לו (אם אותו אחד עדיין נזקק), ועל זה אמר שלמה ע"ה (משלי כא) 'וצדיק יתן ולא יחשוך', כלומר ולא יחשוך מלתת. ועוד **יכול נתון תיתן לו בנחת ודרך תמימות, לא דרך גערה ונסות הרוח, כי בזה יתקיים עשיר**, ועל זה אמר שלמה ע"ה (שם יג) 'כפר נפש איש עשירו ורש לא שמע גערה', אימתי נתקיים עשירו של אדם ויהיה לו כפר וכפרה? כשהרש (העני) לא ישמע גערה מהעשיר, אלא שנותן לו בלב טוב בסבר פנים יפות. וזהו שאמרו רז"ל, ר' ינאי חזיה לההוא גברא דקא יהיב לעניא בפרהסיא, אייל מוטב דלא יהבת ליה מדיהבת ליה וכספתיה (ראה ר' ינאי אדם הנותן צדקה בפרהסיא ואמר לו, מוטב שלא תתן כלל מאשר שתתן ותביש את אותו מקבל).

נחזק את הדברים מדברי **האבות דר' נתן**: "והוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות"- אם אדם נתן צדקה וכבש הנותן פניו בקרקע, מעלה עליו כאילו לא נתן מאומה. ואם קיבל פני העני בסבר פנים יפות וצוחקות ואפילו לא נתן לו מאומה, מעלה עליו כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם.

עוד כותבת התורה: "וְנָפֵשׁ כִּי תִקְרַיב קָרְבָן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָנוֹ וְיִצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבָנָהּ". מפרש רש"י: "לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו". וממשיכה התורה המנחה עני אמרת: "וְאֵם מִנְחָה עַל הַמִּחְבֵּת קֹרֶבֶת סֹלֶת בְּלוֹלָה בְשֶׁמֶן מִצֶּה תִהְיֶה. פְּתוּת אֵת פִּתִּים וְצִצְקֵת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא". יש לחתוך את המנחה לחתיכות, מדוע? כי העני רואה את העשיר מביא פר, שור או אייל והוא מביא רק סולת. לכן לוקחים את מנחתו ומחלקים לחלקים רבים וע"י תראה המנחה מכובדת יותר ותהיה לאותו עני הרגשה טובה בנתינה.

אומר הפרקי דר' אליעזר: אליהו הנביא כידוע גזר שלא ירדו גשמים ובשלב מסוים הביא אותו הקב"ה לאישה הצרפית שהיתה אלמנה וקיבלה אותו בכבוד גדול. ומי הייתה אישה זו? אימו של יונה הנביא. וכתוב בנביא "וַיִּתְּן וַיַּעֲשֶׂה קֶבֶד בְּדָרְבָן אֶלְיָהוּ וַתֵּאכֵל הוּא וְהִיא [היא] וְהוּא [הוא] וְגִיְתָהּ גִמְיִים (מלאכים א, יז, טו). כתיב, הוא והיא אבל קוראים היא והוא. כתיב הוא קודם כיוון שבזכות אליהו אכלו גם הם ולכן קודם הוא. אבל אומר הרד"ל, מדוע השינוי בין קרי וכתוב? כתוב הוא תחילה להגיד שהיו מתנהגים כאשר בפעם הראשון (שכאשר אליהו בא הפעם הראשונה לא היה לאישה מה להציע לאכול כי אם מעט אשר בקושי הספיק לה ולבנה ואמר לה אליהו אל תדאגי ובלבד שאני אוכל ראשון. בטוחה בו האישה על אף שאם הוא אוכל ראשון לא יישאר לה ולבנה אוכל וזכתה לברכה) ומאז בכל יום אליהו היה אוכל ראשון והיתה סומכת על ברכתו שישאר לה ולבנה אוכל. ומדוע קוראים אנו היא תחילה ואז הוא? הרי שניהם אכלו משל אליהו ולא משלה. אבל ע"י שקיבלה אותו בספר פנים יפות אנו קוראים היא תחילה.

כתוב במשנה באבות (א, טו): "שמאי אומר, עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". שואל הרב דסלר, המשפט הזה מתאים יותר להלל ולא לשמאי, שידוע לנו ששמאי היה קפדן ואיך יתכן שהוא זה שאמר זאת? ומחדש לנו, שלקבל אדם בסבר פנים יפות זה לא רק בצדקה אלא כל אדם ברחוב ובבית בפרט וכמובן שגם את העני. ואין זה בגדר של חסידות אלא זה הדין בנתינת הצדקה! מי שלא יתן צדקה בסבר פנים יפות, כאילו לא קיים את המצווה. ובגלל שזה עיקר הדין, אומר לנו זאת דווקא שמאי. נמצא שאם אדם נתן צדקה רק להרחיק ממנו את העני, לא קיים בכך את המצווה. לכן ייתן עם חיוך, בשמחה ופנים צוחקות.

אומר ר' יונה: אם יבואו אורחים לביתו של אדם, יכניסם בסבר פנים יפות ומייד יניח לפניהם אוכל (בעבר הולכי דרכים היו יכולים ללכת יום שלם ויותר ללא אוכל) כי פעמים שבא העני שלא אכל והוא מתבייש לשאול. (מסופר על החפץ חיים, שפעם בא תלמידו להתארח אצלו בשבת והיה נוהג הרב לאחר תפילת ערבית לקחת את העניים אליו לארוחת שבת. כשהגיע לבית מיד התחיל החפץ חיים בקידוש "יום השישי" וזירז את כולם לנטילת ידיים וברכת המוציא. פנה התלמיד לרב ואמר, מה עם "שלום עליכם" לא אומרים? השיב לו החפץ חיים, העניים הללו רעבים, המלאכים לא רעבים והם יחכו כמה רגעים עד שהעניים יאכלו ואז נגיד שלום עליכם). ויתן לחמו בפנים מאירות ואפילו יהיו לו מאה עבדים ושפחות, יטרח בעצמו ועמו עליהם כמו שעשה אברהם ששימש את המלאכים אף שנדמו לו כערבים ויכבדם כאילו הם אדונים שלו כפי שקרא אברהם את אורחיו 'אדונים'.

ובשעת האוכל, יראה עצמו כמצטער שאינו יכול להיטיב להם יותר. וכן אומר: ותפק לרעב נפשך, תצא נפשי שאין לי עוד מה ליתן לך. יגיד לו, תמחל לי שאין לי לשחוט לך כבש, אם היה הייתי עושה זאת. ונשאל, מה העניין? אם יש לו לאותו אדם לתת, שיתן ולא יגיד שהוא מצטער. ואם אין לו הוא אינו מחויב לתת ומה נפקא מינה לומר לו זאת? וכי ע"י כך הוא יצא שבע יותר? אלא, זהו גדר של הכנסת אורחים שצריך להיות בסבר פנים יפות וע"י שמראה לו שאם היה לו לתת יותר נותן, כך האורח מרגיש רצוי יותר ומקבל את הנתינה כמו שצריך ויודע שנותנים לו מכל הלב. זה גדר של הוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות. לנו היום קשה להבין את המושגים הללו כי יש שפע גדול, אבל נדמיין זאת שאדם באמת רוצה להעניק ולתת ואין לו להוסיף לאותו אורח, האורח מרגיש זאת ויוצא בהרגשה טובה.

שאל פעם הבית יוסף את המלאך המגיד, היכן נמצאת הנשמה טרם ירידתה לעולם? השיב לו, תחת כיסא הכבוד ומתעדת מזוי השכינה. הוסיף ושאל, ומה היא עושה לאחר שבאה לעולם ומסגלת לעצמה מצוות? השיב, חוזרת תחת כיסא הכבוד ונהנית מזוי השכינה. שאל, מה הועילו חכמים? אם לפני העולם הזה היא תחת כיסא הכבוד נהנית מזוי השכינה וגם לאחר מכן כך, מדוע עליה לרדת לעולם הזה עם כל הקשיים? השיב לו, מי שאוכל ממה שאינו שלו, הוא מתבייש להסתכל לבעלים בעיניים. כך הנשמה, כאשר היא למעלה שלו, שירדה לעולם, היא מתביישת בגדר צדקה, אבל לאחר שירדה לעולם והתאמצה, אומנם חוזרת לאותו מקום אבל הפעם מכוח הזרוע שפעלה וזוכה לשכינה בצדק ולא בצדקה.

הקשה על כך הרב עובדיה זצוק"ל: הרי הילקוט שמעוני אמר, 'מי הקדימני ואשלם' והכוונה שהרי על כל דבר שאדם עושה כאן בעולם הוא אינו יכול ולבוא ולטעון עשיתי מצוות. שהרי אם עשה ברית לבנו, מי נתן לו בן? קיים מצוות מעקה לגגו, מי נתן לו בית? בכל המצוות הקב"ה הקדים את הנתינה לאדם וללא כך לא היה יכול לקיימן. אז אם אדם נתן צדקה, מי נתן לו ממון לשם כך? אומר הקב"ה אני מסתכל על זה כאילו אתה נותן משלך שכתוב "לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". אם כך, חוזרת השאלה של הבית יוסף למקומה, מה תועלת לנשמה לרדת? שמקבלת בדין ולא בחסד הרי הקב"ה מקדים ונותן את האפשרות לקיים את המצוות ובתוכם גם את הצדקה ונמצא שהכל בחסדי השם ואם כן, מדוע צריכה הנשמה לרדת? גם קודם לכן היא קיבלה בחסד?

אלא, באמת מצוות הצדקה היא בחסד כיוון שהקב"ה הוא נותן לאדם ממון לעשות איתו צדקה. אבל השכר הוא לא על הנתינה, אלא על איך בוצעה הנתינה. האם נתן את הצדקה בשמחה, בסבר פנים יפות ובהתלהבות? שכר זה הוא בצדק ולא בצדקה. הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים, לכן יראת שמיים זה לא כמה נתת, כיוון שזה מאיתו יתברך ומה שהוא קצב לך. אבל ביד האדם זה צורת הנתינה, על כך מקבל שכר בדין. כך כמובן גם בכל שאר המצוות כגון מצוות תפילין. אדם קנה תפילין מאוד מהודרות והשקיע ממון רב, זה מאת השם. אבל באיזה רגש והתלהבות הוא יניח אותם? זה תלוי באדם ועל כך יקבל שכר.

שואל הילקוט שמעוני (משלי, רמו, תתקנו): כתוב בתורה "השֹׁמֵר לֶךְ פֶּן תִּעֲזָב אֶת הַלֵּוִי כֹל גְּמִיעַ עַל אֲדָמָתְךָ" ומייד כתוב "כִּי יִרְחִיב יְהוָה אֶלְהֵיֶךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאֶמְרַת אֶכְלָה בְּשֶׁר כִּי תִאָּנֶה נִפְשֶׁךָ לְאָכֵל בְּשֶׁר בְּכָל אֲוֹת נִפְשֶׁךָ תֵּאֱכַל בְּשֶׁר". מה הקשר בין הישמר לך לבין כי ירחיב גבולך? "אמר הקב"ה לפי מתנתך מרחיבין לך. רב הונא בשם רבי אחא אמר, עבד מביא פר ורבו מביא טלה עבד קודם לרבו. מעשה ברי' אליעזר ורי' יהושע ורי' עקיבא שהלכו לחולת אנטוכיא לעסק מגבית חכמים, הוה תמן חד (היה שם אחד בשם) אבא יודן שהיה עושה מצוה בעין יפה וירד לו מנכסיו, כיון שראה רבותינו עלה לביתו ופניו חולניות (היה עצוב שאין לו מה לתת) אמרה לו אשתו, מה לך ולמה פניך חולניות? אמר לה רבותינו כאן ואיני יודע מה לתת להם. אשתו שהיתה צדקת אמרה לו, נשתיירה לך שדה אחת מכור חציה ותן להם, הלך ועשה כן. כשהוא נותן להם אמרו לו, המקום ימלא חסרונך, הלכו להם רבותינו. יצא לחרוש, כשהוא חורש חצי שדהו נבקעה הארץ מתחתיו ונפלה פרתו ונשברה גלגלה, ירד להעלותה [האיר לו הקב"ה עיניו] ומצא תחתיה אוצר. אמר, לטובתי נשברה רגל פרת. כשחזרו רבותינו שאלו עליו מה אבא יודן עושה? אמרו להם, אבא יודן דעני אבא יודן דגמלי אבא יודן דחמרי (כל הצאן והבקר שלו), בא אצלם ואמר להם, עשתה תפלתכם עלי פירות ופירי פירות, אמרו לו אע"פ שנתן אחד יותר ממך לך כתבנו בראשי" וזה בגלל שכאשר באו למגבית ולא היה לו ובכל זאת הקריב מעצמו. זה כוונת המדרש שעבד קודם לרבו, שאפילו שהיה מי שנתן יותר במגבית הקודמת. זה שכרו גדול יותר כיוון שהקריב עצמו על הנתינה. ומה הגדר שנעשו פניו חולניות? אנו אומרים הוי מקבל כל אדם בסבר פנים, למה פנים? כיוון שע"י הפנים ניתן להביע את הרגשות שבלב, זה הדבר שישפיע על הרגשת העני. זה שהיו פניו חולניות, שכ"כ היה מאיר פנים בנתינה שלו, עד שכאשר לא היה לו לתת נעשו פניו חולניות.

עלינו לזכור, שאין מדובר בחסידות! לתת צדקה בסבר פנים יפות זה בדין וזה עיקר המצווה. אם נתן אדם צדקה וכבש פניו בקרקע, מעלה עליו כאילו לא נתן מאומה אבל אם האיר לו פניו מעלותו נשגבה מאוד. אז ב"ה היום כולם מכירים במעלת המעשר וכמעט כולם דואגים לעשר את ממונם, אבל חשוב יותר איך עושים זאת? איזו הרגשה יש לצד המקבלי? וגם אם לא נותנים ישירות לעני אלא דרך גורם שלישי, איזו הרגשה יש לאדם כשהוא מוציא את הכסף מתחת ידו? הדבר חייב להיעשות בשמחה.

כפי שפתחנו את דברנו, תשובה, תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה, מהיום נדע כיצד לקיים את מצוות הצדקה ואפילו אם הסכום לא גדול, אם נעשה זאת בדרך הנכונה נצליח להעביר את רוע הגזירה. על כל אחד להתאמץ בדבר ולקבוע לו יסוד זה במסמרות אצלו, לתת בחיוך ובשמחה כי זה עיקר המצווה וכן לזכור שדבר זה נכון לכל המצוות כולם.

יהי רצון שנוכה לקיים את המצוות בשמחה ובפנים מאירות.

מוקדש לרפואת איתי' רפאל בן מירה, רבקה בת שרה, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רון בן מתילדה, לילי נשמת דוד בן מרים, ולהצלחת עם ישראל

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

שבת שלום! הרב דוד לוי